

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ

*14^{ος} Πανελλαδικός Μαθητικός Διαγωνισμός
Φιλοσοφικού Δοκιμίου*

ΤΕΥΧΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΕΩΝ/
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΩΝ

ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ

Η Φιλοσοφία στην Εκπαίδευση 2025

Βία και Ισχύς

14-15 Μαρτίου 2025

Αίθουσα ΙΙ-9

Συνεδριακό Κέντρο ΠΤΠ

Πάτρα, Μάρτιος 2025

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

«Homo sapiens: ο διπολικός πίθηκος και τα ξαδέλφια του»

Σίνος Γκιώκας, Καθηγητής, Τμήμα Βιολογίας ΠΠ
sinosg@upatras.gr

Η κατανόηση της ανθρώπινης φύσης μπορεί να γίνει πληρέστερη μέσα από τη μελέτη της συμπεριφοράς των στενότερων συγγενών μας. Οι άνθρωποι, όπως και οι άλλοι μεγάλοι πίθηκοι, μοιράζονται έναν κοινό πρόγονο και ανήκουν στην ίδια οικογένεια, εκείνη των Ανθρωπιδών. Αυτή η κοινή καταγωγή αποτυπώνεται σε πλήθος χαρακτηριστικών – ορισμένα από αυτά όχι και τόσο κολακευτικά. Για παράδειγμα, ο χιμπατζής μπορεί να επιδείξει επιθετικότητα, ιδιοτέλεια και μοχθηρία, στοιχεία που δεν είναι ξένα στον άνθρωπο. Όμως, η εξελικτική μας κληρονομιά δεν περιορίζεται στη βία. Αντίθετα, μελετώντας την κοινωνική ζωή των συγγενών μας πιθήκων, ανακαλύπτουμε ότι και τα πιο ευγενή μας χαρακτηριστικά – η γενναιοδωρία, η καλοσύνη, ο αλtruισμός– αποτελούν επίσης αναπόσπαστο κομμάτι της φύσης μας.

Αυτά τα γνωρίσματα αντικατοπτρίζονται ιδιαίτερα στον μπονόμπο, έναν πίθηκο λιγότερο γνωστό από τον χιμπατζή, αλλά εξίσου στενό συγγενή μας. Παρότι οι δύο αυτοί πίθηκοι είναι γενετικά το ίδιο κοντά στον άνθρωπο, διαφέρουν ριζικά στη συμπεριφορά τους: ενώ οι χιμπατζήδες είναι συχνά επιθετικοί και ιεραρχικοί, οι μπονόμπο διακρίνονται για την ευγένεια, τη στοργικότητα και τη βαθιά κοινωνικότητά τους. Για αυτούς, η σεξουαλική επαφή δεν είναι μόνο μέσο αναπαραγωγής, αλλά και εργαλείο κοινωνικού δεσίματος και ειρηνικής επίλυσης συγκρούσεων.

Αν, λοιπόν, ο χιμπατζής αντανακλά τη σκοτεινή πλευρά της ανθρώπινης φύσης, ο μπονόμπο προσφέρει ένα διαφορετικό μοντέλο: αυτό της συνεργασίας, της φροντίδας και της αρμονικής συνύπαρξης. Η ύπαρξή του μας υπενθυμίζει ότι και οι

πιο φωτεινές πτυχές μας είναι βαθιά ριζωμένες στο DNA μας, ίσως πολύ περισσότερο απ' όσο πιστεύαμε μέχρι σήμερα.

Για την πλήρη σειρά διαφανειών πατήστε [εδώ](#).

«Εγγενής επιθετικότητα: μια ανθρωπολογική ανάγνωση ενός επιχειρήματος του Βίλχελμ Ντίλταϋ»

Αικατερίνη Καλέρη, Ομ. Καθηγήτρια, Τμήμα Φιλοσοφίας ΠΠ
kaleri@upatras.gr

Στο δοκίμιό του «Beitraege zur Loesung der Frage ueber den Ursprung unseres Glaubens an die Realitaet der Aussenwelt und seinem Recht» (1890) ο Βίλχελμ Ντίλταϋ εισηγείται την άποψη ότι τα θεμέλια της σχέσης μας με την πραγματικότητα του εξωτερικού κόσμου και της γνώσης του δεν μπορούν επαρκώς να εξηγηθούν από το κλασικό γνωσιολογικό μοντέλο της απεικόνισης μέσω παραστάσεων των πραγμάτων του εξωτερικού κόσμου στην συνείδηση. Αντιθετα, θεωρεί ότι βαθυτερα από το επίπεδο της παράστασης αντικειμένων μέσω εννοιών η φιλοσοφία μπορεί να εντοπίσει ένα επίπεδο πρωταρχικών βιωτικών ενεργημάτων, όπου η ανθρώπινη ύπαρξη έρχεται σε πρώτη διάδραση με το περιβάλλον καθοριζόμενη από τις ανάγκες και τις επιταγές της ίδιας της βίωσης. Στο επίπεδο αυτό συντελείται κατά τον Ντίλταϋ η πρωταρχική οριοθέτηση εαυτού και κόσμου σε αμοιβαία αλληλεξάρτηση με πρωταρχική σε αυτήν την διαδικασία την εμπειρία της εμπρόθετης κίνησης. Σε μια φαινομενολογικού τύπου ανάλυση της εμπειρίας αυτής ο Ντίλταϋ δείχνει ότι συνθήκη για την δυνατότητα οποιασδήποτε κίνησης είναι η αλληλένδετη σχέση μεταξύ ορμής, παλμού που ωθεί το μυικό σύστημα, ώστε να κινηθεί για την επίτευξη ενός στόχου από την μία πλευρά και της αντίστασης από την άλλη που ασκεί ο εξωτερικός κόσμος, την οποίαν αναγκαία πρέπει να υπερβεί η μυική προσπάθεια του ατόμου, ώστε να κινηθεί. Ως εμπειρία της δικής μου κίνησης η εμπειρία αυτή είναι μια εμπειρία βούλησης που αναγκαία πρέπει να υπερβεί την φυσική αντίσταση του εξωτερικού κόσμου προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό της. Στην πρωταρχική αυτή συνθήκη η αντίσταση του

εξωτερικού κόσμου δίδεται ως εμπειρία ετερότητας και μάλιστα ως αντι-βούληση. Στην θεώρηση αυτή του Ντίλταϋ η άσκηση φυσικής δύναμης για την υπέρβαση αντιστάσεων που προέρχονται από κάτι που δεν είμαι εγώ και αντιμάχονται κατ'αυτόν τον τρόπο την δική μου βούληση, λαμβάνει μια ιδιαίτερη ανθρωπολογική σημασία ως βασικό χαρακτηριστικό της σχέσης μας με το μη-εγώ και ειδικά με τον εξωτερικό κόσμο. Με αφετηρία αυτήν την ανθρωπολογική αναγκαιότητα της δυνατότητας υπέρβασης φυσικών αντιστάσεων με την άσκηση φυσικής δύναμης, η παρούσα παρουσίαση θα εξηγήσει το φαινόμενο της βίας μεταξύ ανθρώπινων εγώ ως ένα φαινόμενο, κατά το οποίο ο βίαιος εξισώνει εκείνον που θα διασταυρώσει την βούλησή του με την φυσική αντίσταση που ασκεί ο εξωτερικός κόσμος, προφανώς χωρίς να διακρίνει ότι εδώ το «εξωτερικό εμπόδιο» είναι ένα άλλο «εγώ». Η ανάλυση αποκαλύπτει κατ'αυτόν τον τρόπο το ηθικό ζήτημα της (μη) αναγνώρισης του άλλου ως ενός άλλου «εαυτού» ή «εγώ» και των συνεπειών αυτής της (μη) αναγνώρισης για την διαχείριση της συνθήκης αντίθετων βουλήσεων στην ανθρώπινη κοινότητα ζωής.

Για την πλήρη σειρά διαφανειών πατήστε [εδώ](#).

Για το πλήρες κείμενο της παρουσίασης πατήστε [εδώ](#).

Η έννοια της ισχύος στην φιλοσοφία του Παναγιώτη Κονδύλη

*Μιχαήλ Παρούσης, Αν. Καθηγητής, Τμήμα Φιλοσοφίας ΠΠ
paroussis@upatras.gr*

Η φιλοσοφία του Παναγιώτη Κονδύλη εδράζεται σε μια ριζοσπαστική, μετα-μεταφυσική ανθρωπολογία. Απορρίπτοντας κάθε εξωτερική, υπερβατική θεμελίωση των αξιών και της κοινωνικής ύπαρξης, ο Κονδύλης ανάγει κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, γνωστική ή πρακτική, στη λειτουργία της **ισχύος**. Η ισχύς δεν είναι μια απλή κοινωνική ή πολιτική κατηγορία, αλλά η ίδια η θεμελιώδης οντολογική αρχή που διαπερνά σύσσωμη την πραγματικότητα, από τη φύση έως τον κόσμο των ιδεών. Για την αναφορά μου στο έργο του Κονδύλη θα στηριχθώ σε

τρεις δημοσιεύσεις του: «Ισχύς και Απόφαση» (1991), «Η ηδονή, η ισχύς και η ουτοπία» (1992), και «Το Πολιτικό και ο Άνθρωπος» (2007)

I. Ισχύς και Απόφαση

Η Οντολογική Θεμελίωση: Ισχύς, Απόφαση και Κοσμοεικόνες

Στο έργο του *Ισχύς και Απόφαση*, ο Κονδύλης εκκινεί από τη διαπίστωση ότι η ανθρώπινη ύπαρξη βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα "άναρχο" και χαοτικό φυσικό περιβάλλον. Για να επιβιώσει και να δράσει, ο άνθρωπος χρειάζεται έναν γνωστικό προσανατολισμό. Αυτός ο προσανατολισμός δεν προκύπτει από κάποια αντικειμενική, έμφυτη τάξη του κόσμου, αλλά επιβάλλεται πάνω του μέσω μιας **Απόφασης**. Η Απόφαση είναι η πρωταρχική πράξη ισχύος, μια βουλευτική "τομή" που αποκόπτει το υποκείμενο από τη ρευστότητα της φύσης και του επιτρέπει να συγκροτήσει μια συνεκτική **Κοσμοεικόνα**. Αυτή η κοσμοεικόνα (είτε θρησκευτική, είτε φιλοσοφική, είτε επιστημονική) παρέχει τα κριτήρια για την ερμηνεία του κόσμου και την αυτοσυντήρηση, αλλά δεν αντανικά καμία αντικειμενική αλήθεια. Αντιθέτως, αποτελεί μια κατασκευή που υπαγορεύεται από την ανάγκη για δράση και επιβολή τάξης.

Κατά συνέπεια, κάθε κοσμοθεώρηση και κάθε αξιακό σύστημα είναι προϊόν μιας τέτοιας θεμελιώδους απόφασης. Δεν υπάρχει ουδέτερη, αντικειμενική γνώση, καθώς η ίδια η γνωστική διαδικασία είναι άρρηκτα δεμένη με τη βούληση για ισχύ και την ανάγκη προσανατολισμού. Οι διάφορες κοσμοεικόνες δεν είναι παρά διαφορετικές "οχυρώσεις" της ύπαρξης, που συγκρούονται μεταξύ τους για την κυριαρχία, ακριβώς επειδή η κάθε μία διεκδικεί για τον εαυτό της το κύρος της μιας και μοναδικής πραγματικότητας.

Η Δυναμική της Κοινωνικής Ύπαρξης: Ηδονή, Ισχύς και Ουτοπία

Η ανθρωπολογική βάση της θεωρίας του Κονδύλη αναλύεται περαιτέρω στο δοκίμιο *Η Ηδονή, η Ισχύς και η Ουτοπία*. Εδώ, ο στοχαστής εξετάζει τη σχέση της ισχύος με την ανθρώπινη ορμή για ηδονή. Επηρεασμένος από τον Νίτσε και τον Φρόιντ, ο Κονδύλης βλέπει τον άνθρωπο να ταλαντεύεται μεταξύ της αρχής της ηδονής και της αρχής της πραγματικότητας, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τους

κοινωνικούς κανόνες . Ο πορισμός ηδονής (με την ευρεία έννοια της ικανοποίησης και της αυτοεπιβεβαίωσης) αποτελεί το βαθύτερο κίνητρο της ανθρώπινης δράσης. Ωστόσο, η κοινωνική συμβίωση επιβάλλει την αναστολή ή τη διοχέτευση αυτής της ορμής, δημιουργώντας θεσμούς και κανόνες που περιφρουρούν μια συγκεκριμένη κατανομή ισχύος.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ισχύς εμφανίζεται ως το μέσο για την εξασφάλιση και τη μεγιστοποίηση της ηδονής. Δεν είναι μόνο η δυνατότητα επιβολής της θέλησης σε τρίτους, αλλά πρωτίστως η ικανότητα ενός υποκειμένου (ατόμου ή ομάδας) να διευρύνει τα όρια της ύπαρξής του και να καθιστά τον κόσμο προβλέψιμο και οικείο, δηλαδή πρόσφορο για τη δική του ικανοποίηση . Η ουτοπία, από την άλλη, λειτουργεί ως το όνειρο μιας κατάστασης όπου η ένταση μεταξύ ηδονής και πραγματικότητας έχει αρθεί, όπου η ισχύς έχει καταργηθεί ή έχει καταστεί περιττή. Ο Κονδύλης, ωστόσο, θεωρεί την ουτοπική σκέψη ως μια ακόμη εκδήλωση της ίδιας της βούλησης για ισχύ, η οποία αρνείται να αποδεχθεί τους περιορισμούς που η ίδια η κοινωνική δυναμική επιβάλλει .

Η Πολιτική Οντολογία: Το Κριτήριο του Φίλου-Εχθρού

Η σύλληψη της ισχύος ολοκληρώνεται στην *Πολιτική Ανθρωπολογία* του Κονδύλη. Εδώ, η ισχύς αποκτά το συγκεκριμένο πολιτικό της περιεχόμενο. Ο Κονδύλης, ακολουθώντας τον Καρλ Σμιτ, θεωρεί ότι το πολιτικό πεδίο συγκροτείται θεμελιακά από τη διάκριση **φίλου-εχθρού** . Η ισχύς δεν είναι ένα ουδέτερο εργαλείο, αλλά η ουσία της πολιτικής σχέσης. Κάθε πολιτική οντότητα (κράτος, ομάδα, παράταξη) συγκροτείται μέσα από μια απόφαση που προσδιορίζει τον εχθρό, δηλαδή εκείνον που αμφισβητεί τον τρόπο ύπαρξής της.

Στο πλαίσιο αυτό, η ισχύς είναι η διαρκής ετοιμότητα για επιβίωση μέσα σε έναν κόσμο όπου η σύγκρουση αποτελεί τον κανόνα. Οι αξίες, τα ιδεώδη, η ηθική και το δίκαιο δεν είναι παρά "οχυρώσεις" της συλλογικής ύπαρξης, εκφράσεις της βούλησης μιας ομάδας να επιβληθεί ή να διατηρηθεί. Η πολιτική ανθρωπολογία του Κονδύλη απομυθοποιεί κάθε ιδεαλιστική αντίληψη περί πολιτικής, αποκαλύπτοντας πίσω από κάθε καθολική αξίωση μια συγκεκριμένη, συλλογική βούληση για ισχύ.

Συνοψίζοντας, η θεωρία της ισχύος στον Παναγιώτη Κονδύλη είναι μια συνολική ερμηνεία του ανθρώπου και της ιστορίας. Η ισχύς, ως η υπέρτατη οντολογική κατηγορία, υποσκελίζει κάθε έννοια αλήθειας, ηθικής ή δικαιοσύνης που θα μπορούσε να σταθεί ανεξάρτητα από αυτήν. Ο άνθρωπος, ριγμένος σε έναν κόσμο χωρίς εγγυήσεις, είναι καταδικασμένος να αποφασίζει και να συγκρούεται, συγκροτώντας τις προσωρινές του αλήθειες μέσα από την ακατάπαυστη άσκηση της ισχύος.

II. Η Ισχύς σε σχέση με τις έννοιες της βίας, της εξουσίας και της κυριαρχίας

Η διάκριση και η συσχέτιση των εννοιών της ισχύος, της βίας, της εξουσίας και της κυριαρχίας είναι κεντρικής σημασίας για την κατανόηση της πολιτικής φιλοσοφίας του Παναγιώτη Κονδύλη. Στο πλαίσιο της σκέψης του, αυτές οι έννοιες δεν ταυτίζονται, αλλά λειτουργούν ως διαφορετικές εκφάνσεις ή φάσεις της ίδιας θεμελιώδους πραγματικότητας: της διαρκούς πάλης για επιβολή και επιβίωση.

1. Ισχύς και Βία

Η σχέση ισχύος και βίας είναι διαλεκτική και στενή, αλλά όχι ταυτόσημη.

- **Η βία ως το θεμέλιο και το έσχατο όριο:** Για τον Κονδύλη, η βία (σωματική ή ψυχική) αποτελεί το αδιαπραγμάτευτο υπόστρωμα κάθε σχέσης ισχύος. Η δυνατότητα άσκησης φυσικής βίας είναι αυτή που, σε τελική ανάλυση, επικυρώνει την ισχύ. Όταν οι κοινωνικοί μηχανισμοί πειθούς ή οι ηθικές δεσμεύσεις καταρρέουν, η βία αναδύεται ως η *ultima ratio*, η έσχατη κρίση που αποφαινεται για το ποια βούληση επικρατεί. Με άλλα λόγια, πίσω από κάθε μορφή εξουσίας ή κυριαρχίας, ελλοχεύει πάντα η απειλή της βίας.
- **Η βία δεν εξαντλεί την ισχύ:** Παρόλο που η βία αποτελεί το θεμέλιο, η ισχύς δεν ταυτίζεται με αυτήν. Η ωμή βία είναι συχνά ένα σημάδι αδυναμίας ή μια στιγμή κρίσης στη σχέση ισχύος. Μια σχέση που στηρίζεται μόνο στη συνεχή άσκηση βίας είναι εξαιρετικά ασταθής και κοστοβόρα. Η πραγματική ισχύς εκδηλώνεται όταν η βία είναι περιττή, όταν δηλαδή η επιβολή έχει εσωτερικευθεί από τον κυριαρχούμενο και έχει μετατραπεί σε συνήθεια, νόμο ή ηθική πεποίθηση.

2. Ισχύς και Εξουσία

Η εξουσία (στον Κονδύλη συχνά ταυτίζεται με την "ηγemonία" ή την επιρροή) είναι μια εξευγενισμένη, θεσμοποιημένη και κοινωνικά αποδεκτή μορφή ισχύος.

- **Η εξουσία ως "οχύρωση" της ισχύος:** Η εξουσία είναι η ισχύς που έχει αποκτήσει κύρος, δηλαδή έχει "φορτιστεί" με αξίες και έχει ενσωματωθεί σε θεσμούς (π.χ., κράτος, νόμος, παράδοση). Είναι το αποτέλεσμα μιας επιτυχημένης προσπάθειας να παρουσιαστεί μια συγκεκριμένη βούληση για ισχύ ως καθολικά έγκυρη, δίκαιη ή φυσική. Με την έννοια αυτή, η εξουσία είναι η ισχύς που έχει καταφέρει να "λησμονήσει" ή να αποκρύψει τις βίαιες καταβολές της. Λειτουργεί ως μια μόνιμη "οχύρωση" της κοινωνικής ομάδας, καθιστώντας την καθημερινή άσκηση βίας περιττή.
- **Η σχέση είναι σχέση θεμελίωσης:** Η ισχύς είναι η οντολογική βάση, η πηγή από την οποία πηγάζει η εξουσία. Χωρίς ισχύ, δεν μπορεί να υπάρξει εξουσία. Αντίστροφα, η εξουσία είναι ο μηχανισμός με τον οποίο η ισχύς σταθεροποιείται, αναπαράγεται και διευρύνεται στο χρόνο, μετατρέποντας μια στιγμιαία επιβολή σε μια διαρκή σχέση. Η εξουσία είναι, θα λέγαμε, η ισχύς που έχει γίνει "καθεστώς".

3. Ισχύς και Κυριαρχία

Η κυριαρχία αποτελεί την πιο ολοκληρωμένη μορφή πολιτικής οργάνωσης της ισχύος.

- **Η κυριαρχία ως ύψιστη μορφή συλλογικής ισχύος:** Στην *Πολιτική Ανθρωπολογία*, η κυριαρχία συνδέεται άρρηκτα με τη συγκρότηση μιας πολιτικής οντότητας (π.χ., κράτους) και την ικανότητά της να λαμβάνει την υπαρξιακή απόφαση για τον προσδιορισμό του φίλου και του εχθρού. Κυρίαρχη είναι εκείνη η ομάδα ή εκείνος ο φορέας που κατέχει το μονοπώλιο της απόφασης για την ύπαρξη ή μη του εχθρού και, κατ' επέκταση, για τα μέσα αντιμετώπισής του, συμπεριλαμβανομένης της βίας.
- **Η κυριαρχία δεν είναι μόνο βία, είναι και νομή:** Η κυριαρχία προϋποθέτει ισχύ, αλλά δεν εξαντλείται σε αυτήν. Είναι η θεσμοποιημένη ισχύς που έχει

κατορθώσει να επιβληθεί σε μια συγκεκριμένη εδαφική και ανθρώπινη επικράτεια. Ο κυρίαρχος δεν είναι απλώς αυτός που έχει τη δύναμη να ασκήσει βία, αλλά εκείνος που έχει την κοινωνικά αναγνωρισμένη εξουσία να το κάνει. Η κυριαρχία είναι η απόλυτη μορφή εξουσίας, καθώς διεκδικεί για τον εαυτό της την τελική κρίση, τόσο στο εσωτερικό (επιβολή νόμου) όσο και στο εξωτερικό (άμυνα ή επίθεση). Είναι η υψηλότερη βαθμίδα συγκέντρωσης και οργάνωσης της συλλογικής ισχύος.

Μπορούμε να δούμε τη σχέση τους ως μια κλιμάκωση ή μια διαδικασία "εξευγενισμού" της θεμελιώδους ενέργειας που είναι η ισχύς:

- **Βία** είναι η ωμή, αδιαμεσολάβητη εκδήλωση της ισχύος, η "στιγμή" της σύγκρουσης.
- **Εξουσία** είναι η ισχύς που έχει αποκτήσει κοινωνική αναγνώριση και διάρκεια, η ισχύς που έχει γίνει θεσμός και κύρος.
- **Κυριαρχία** είναι η συγκεντρωμένη και οργανωμένη ισχύς σε ανώτατο επίπεδο, που ενσωματώνει τόσο τη δυνατότητα βίας όσο και τη νομιμοποίηση της εξουσίας, αποτελώντας τον υπέρτατο ρυθμιστή της πολιτικής ύπαρξης.

Η ισχύς παραμένει η πηγή, ενώ οι άλλες τρεις έννοιες είναι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους αυτή η πηγή εκδηλώνεται, οργανώνεται και διαιώνίζεται στον κοινωνικό και πολιτικό βίο.

«Αν η ανθρωπότητα μπορούσε να ονειρευθεί... . Βία και έννομη ισχύς»

Δρ. Νίκος Τζανάκης-Παπαδάκης, Εντεταλμένος Διδ., Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Πάντειου Πανεπιστημίου
ntzanakis@soc.uoa.gr

Ένα από τα βασικά επιχειρήματα υπέρ της αναγκαιότητας του δικαίου είναι η δέσμευση της βίας. Έχουμε δίκαιο προκειμένου να μην υπαγόμαστε στην

αυθαιρεσία του εκάστοτε ισχυρού. Σύμφωνα με μια τέτοια επιχειρηματολογία, ο εξαναγκασμός που αναμφίβολα μεταχειρίζεται το δίκαιο δεν αποτελεί αυθαίρετη βία, αλλά είναι έκφραση της ισχύος του γενικού νόμου ενώπιον του οποίου ο κάθε ένας είναι ίσος με κάθε άλλο ως πρόσωπο δικαίου. Το ερώτημα είναι όμως εάν η δέσμευση της βίας σε κανόνες δικαίου κατορθώνει να μετριάσει την αυθαιρεσία της βίας ή εάν καταλήγει να είναι τόσο αδέσμευτη όσο και αυτή. – Η εισήγηση θα συζητήσει αυτό το ερώτημα με βάση αφενός την επιχειρηματολογία του φιλοσόφου του δικαίου, Rudolf v. Jhering και αφετέρου την ένσταση που προέβαλε ο Robert Musil στο λογοτεχνικό του έργο.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΜΙΛΗΤΩΝ/ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ο **Σίνος Γκιώκας** είναι Καθηγητής Εξελικτικής Οικολογίας στο Τμήμα Βιολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Το ερευνητικό του έργο αφορά στην αλληλεπίδραση οικολογικών και εξελικτικών διεργασιών και περιλαμβάνει τη μελέτη της ειδογένεσης, της διαφοροποίησης, της φυλογεωγραφίας, των συμπεριφορικών, μορφολογικών, οικολογικών, φυσιολογικών και πληθυσμιακών προσαρμογών των ζωικών οργανισμών, καθώς και των προτύπων βιοποικιλότητας των νησιωτικών και ηπειρωτικών βιοκοινοτήτων. Έχει συμμετάσχει στη μετάφραση και επιστημονική επιμέλεια αρκετών επιστημονικών εγχειριδίων και βιβλίων εκλαϊκευμένης επιστήμης, όπως το “Κατανοώντας την Εξέλιξη” του Γ. Καμπουράκη, καθώς και τα “Γενετήσια Παιχνίδια” και “Ο Δαρβίνος στην Πόλη” του M. Schilthuisen.

Η **Αικατερίνη Καλέρη** είναι Ομότιμη Καθηγήτρια Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Έχει κάνει φιλοσοφικές σπουδές (πτυχίο 1980) και σπουδές Γερμανικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας (πτυχίο 1975) στο Α.Π.Θ. και μεταπτυχιακές σπουδές ως υπότροφος του DAAD στα Πανεπιστήμια του Μονάχου και της Καρλσρούης στην Γερμανία. Είναι Διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Καρλσρούης (1990). Τα ερευνητικά της πεδία είναι η φιλοσοφία της επιστήμης και ιδιαίτερα των ανθρωπιστικών επιστημών, η ερμηνευτική φιλοσοφία και η αισθητική. Είναι συγγραφέας μ.α. της μονογραφίας *Methodologie der literarischen Stilinterpretation* (1993) και συν-συγγραφέας μαζί με τον Hans Lenk του βιβλίου *Philosophie und Interpretation* (1993), έχει δημοσιεύσει άρθρα στα γερμανικά και ελληνικά και έχει επιμεληθεί ειδικό αφιέρωμα στην Ερμηνευτική στο περιοδικό *Ίνδικτος* (τ.15/2001). Έχει υπηρετήσει ως μέλος ΔΕΠ στο Ινστιτούτο Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου της Καρλσρούης, και, στο Πανεπιστήμιο Πατρών, στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών και στο Τμήμα Φιλοσοφίας του οποίου υπήρξε ιδρυτικό μέλος και Αν. Πρόεδρος από το 2001, Πρόεδρος από το 2006 έως το 2010 και Διευθύντρια ΠΜΣ από το 2011 έως την αφυπηρέτησή της το 2020.

Ο **Μιχαήλ Παρούσης** είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου στο Τμήμα Φιλοσοφίας ΠΠ. Ο Μιχαήλ Παρούσης γεννήθηκε το 1958. Υπήρξε αριστούχος απόφοιτος της Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ το 1982. Απέκτησε μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης στην Ιστορία Θεσμών και Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης (1984). Αναγορεύθηκε Διδάκτωρ Δικαίου του Πανεπιστημίου Φράμπουργκ με άριστα (1992). Διετέλεσε Επίκουρος Καθηγητής Νομικής Σχολής Πανεπιστημίου Φράμπουργκ (1992-2000). Έχει τιμηθεί με το Μεγάλο Βραβείο Νομικής Σχολής για Διδακτορική Διατριβή 1992 και το Ευρωπαϊκό Βραβείο Θεωρίας Δικαίου 1994. Διετέλεσε επίσης μεταδιδακτορικός υπότροφος του Γερμανικού Ιδρύματος Ερευνών (DFG) 2001-2004. Έχει διατελέσει Πρόεδρος του Τμήματος Φιλοσοφίας κατά τα έτη 2010-12, 2013-20, 2022-2025.

Ο **Νίκος Τζανάκης-Παπαδάκης** είναι εντεταλμένος διδάσκων κοινωνικής θεωρίας στο Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Είναι διδάκτωρ φιλοσοφίας του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου. Η ερευνητική του δραστηριότητα και το δημοσιευμένο έργο του αφορούν στην πολιτική και κοινωνική φιλοσοφία, την αισθητική και την κριτική θεωρία. Πρόσφατα δημοσιεύτηκε το βιβλίο του: *Die Genese der Rechtskritik aus der tragischen Erfahrung. Zum Zusammenhang von Recht und Tragödie nach Walter Benjamin, Nomos, Baden-Baden, 2025*